

UDK: 378:347.85
341.229

Pregledni naučni rad

SVEMIRSKO PRAVO U KURIKULUMIMA STUDIJSKIH PROGRAMA PRAVNIH FAKULTETA

MSc Jelena Rakić*
MSc Maja Ilić*
Julijana Miljković*

Apstrakt

Iako se koncept o svemirskom pravu javlja početkom 20. veka interesovanje i istraživanje na ovu temu dobija na značaju nakon Drugog svetskog rata. Nagli razvoj tehnologije, lansiranje prvog satelita u svemir, odlazak prvog čoveka na Mesec otvaraju pitanje o dozvoljenim i nedozvoljenim aktivnostima u svemiru. Paralelno sa razvojem tehnologije evoluirala je i svest ljudi o svemiru kao opštem dobru, ali i neograničenom resursu čije bi istraživanje i eksploatacije trebalo da bude pravno regulisano. Danas je svemirsko pravo oblast koja se brzo razvija, inkorporirano je u brojna nacionalna zakonodavstva, uvršteno je u nastavne programe pravnih fakulteta širom sveta, stasavaju prvi „svemirski advokati“.

Dok svemirsko pravo u svetu sve više dobija na značaju, u Srbiji, kao i regionu, o njemu se zna veoma malo što je posledica relativno niskog nivoa znanja o značaju svemira za našu svakodnevicu. Stoga je ovaj rad pokušaj da naučnoj i široj javnosti približimo ovu granu prava i možda podstaknemo pravne fakultete da svemirsko pravo uvrste u svoje nastavne programe.

Ključne reči: pravo, svemirsko pravo, međunarodno pravo, studijski programi, pravni fakulteti

UVOD

Svemir je oduvek bio deo ljudske svesti i svakodnevice, ali su se kroz istoriju menjala saznanja o njemu. Još u najranijoj istoriji čovečanstva ljudi su se oslanjali na svemir, odnosno nebeska tela budući da su po njihovom položaju upravljali svoje kretanje i predviđali vremenske prilike. Možemo reći da se radilo o primitivnoj

* Asistent na Departmanu za pravne nauke Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru, e-mail: jelenarakic808@yahoo.com.

* Asistent na Departmanu za pravne nauke Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru, e-mail: majagrujic13@gmail.com.

* ODS "EPS Distribucija", e-mail: julijana.m@me.com.

navigaciji naših dalekih predaka bez koje nisu mogli otkrivati nove predele, razvijati se i stvarati uslove za život, naučna i tehnička dostignuća kakva danas poznajemo. Svakako da su različiti događaji uticali na nastanak svemirskog prava pre svega razvoj nauke i tehnologije budući da bez takvih dostignuća ne bi postojala potreba za pravnim regulisanjem u okvirima izvan zemljine atmosfere. Najznačajniji pomak učinjen je tokom 20. veka kada dolazi do razvoja raketne tehnologije prvenstveno namenjene u vojne svrhe. U ovom periodu postavlja se pitanje o pravnom regulisanju svemira, a lansiranje prvog satelita transformiše ideju istraživanja svemira u realnost. Odlaskom prvog čoveka na Mesec, svemir postaje sve značajniji i u centru interesovanja su teme o pravnom regulisanju dozvoljenih i nedozvoljenih aktivnosti u svemiru. Odlučujuću ulogu u nastanku svemirskog prava imale su Ujedinjene nacije. Naime, set od 5 ugovora, sporazuma i konvencija Ujedinjenih nacija smatra se izvorom svemirskog prava a bavi se pitanjima kao što su: neprisivajanje svemira od strane bilo koje zemlje, odnosno zabrana prisvajanja svemira; kontrole naoružanja; sloboda istraživanja; bezbednosti i spasavanja letilica i astronauta; zabrana kontaminacije svemira; registracija svemirskih objekata i obaveštavanje o njihovim aktivnostima; naučno istraživanje i eksploatacija prirodnih resursa u svemiru i rešavanje sporova. Ovaj set ugovora, sporazuma i konvencija naglašava ideju da bi sve aktivnosti koje se sprovode u svemiru trebalo usmeriti ka poboljšanju, odnosno dobrobiti svih država i čitavog čovečanstva bez diskriminacije po osnovu stepena njihovog ekonomskog ili naučnog razvoja. Potpisivanjem i ratifikovanjem pomenutih ugovora od strane velikog broja država, među kojima je i Srbija, napravljen je prvi korak ka uvršćivanju svemirskog prava u studijske programe pravnih fakulteta, prvenstveno ekonomski razvijenih država koje su svoje materijalne resurse ulagale u istraživanje svemira. Period koji je usledio karakteriše nagli razvoj tehnologije, izgradnja nacionalnih zakonodavstava kojima se uređuje oblast delatnosti u svemiru a samim tim otvaraju se novi problemi koje je potrebno regulisati te se njihovo rešavanje poverava malobrojnim pravnicima koji su stekli znanja iz oblasti svemirskog prava. Upravo je napredak nauke i tehnologije doveo do toga da brojni već svršeni pravници, ali i studenti pravnih fakulteta svoje dalje obrazovanje i usavršavanje realizuju u ovoj oblasti. Danas, postoji mnogo pravnika koji su specijalizovani za ovu oblast, na fakultetima postoje pravne klinike koje rešavaju hipotetičke slučajeve u vezi sa svemirskim pravom, studenti se osposobljavaju da na adekvatan način odgovore problemima iz ove oblasti kroz davanje pravnih saveta i zastupanje stranaka. Ipak, retko koji je svršeni pravnik ili student pravnog fakulteta u Srbiji upućen u postojanje svemirskog prava. Iako se radi o modernoj grani prava, svemirsko pravo je deo naše sadašnjosti i svakako da postoji potreba da studenti pravnih fakulteta u našoj zemlji stiču teoretska i praktična znanja i budu osposobljeni da rešavaju kompleksne probleme iz ove oblasti.

STUDIJSKI PROGRAMI PRAVNIH FAKULTETA NA KOJIMA SE IZUČAVA SVEMIRSKO PRAVO

Sve je veći broj država koje ostvaruju svoje aktivnosti u svemiru što naglašava potrebu za efikasnim zakonima ne samo na međunarodnom već ina nacionalnom nivou. Uspješna implementacija i uopšte funkcionisanje u ovom polju uslovljeno je postojanjem obrazovnog kadra a samim tim i institucijama koje se bave svemirskim pravom kroz teoriju i praksu. S tim u vezi je i sve veći broj fakulteta u svetu koji u svoje studijske programe uvršćuju svemirsko pravo te se ono izučava na brojnim pravnim fakultetima širom sveta (Videti tabelu br. 1). Na ovim fakultetima svemirsko pravo izučava se na sva tri nivoa studija, mada je najzastupljenije na postdiplomskim, master i doktorskim, studijama. Osim toga, većina fakulteta organizuje i letnje kurseve u trajanju od nedelju ili dve nedelje koji bi trebalo da pomognu studentima ili već svršenim pravnicima u sticanju osnovnih znanja iz ove oblasti. Cilj je da se studenti osposobe za primenu teoretskih i praktičnih znanja o svemirskom pravu kako bi doprineli povećanju svesti o ovoj grani prava, dali doprinos izradi nacionalnog zakonodavstva, pružali pravne savete domaćoj ili stranoj industriji koja deluje u okviru svemira, kako bi zastupali stranke pred sudovima baveći se takozvanom svemirskom advokaturom. Da bi se postigli rezultati u ovom pravcu studenti redovno učestvuju u simulacijama suđenja gde su hipotetički slučajevi bazirani na situacijama koje su regulisane svemirskim pravom.

Zemlja	Pravni fakulteti	Stepen studija		
		Osnovne	Master	Doktorske
		Studijski program		
Argentina	Instituto Nacional de Derecho Aeronautico y Espacial ¹	/	Vazduhoplovno i svemirsko pravo	/
	University of Belgrano ²		Međunarodni odnosi	
Austrija	University of Graz-School of law ³	/	Međunarodno pravo	Međunarodno pravo
Australija	The Australian National University ⁴		Međunarodno pravo	/
	University of Western Sydney Parramatta Campus ⁵	Međunarodno pravo	Međunarodno pravo	
Belgija	Ghent University-Faculty of Law ⁶	/	Vazduhoplovno i svemirsko pravo	/

¹ Dostupno na <http://www.indae.com.ar/index.php>, posećen 20.9.2015.

² Dostupno na <http://www.ub.edu.ar/studies.php>, posećen 19.9.2015

³ Dostupno na <http://ils.univie.ac.at/> posećen 1.10.2015.

⁴ Dostupno na <https://law.anu.edu.au/study/master-laws-llm-international-law>, posećen 21.9.2015.

⁵ Dostupno na http://www.westernsydney.edu.au/law/school_of_law/llm_int_gov, posećen 3.10.2015.

⁶ Dostupno na <http://www.law.ugent.be/llm/llm-international-and-european-law>, 7.10.2015.

Kanada	McGill University- Institute of Air and Space Law ⁷	Vazduhoplovno i svemirsko pravo	Vazduhoplovno i svemirsko pravo	Građansko pravo
Kina	Beijing Institute of Technology- Institution of Space Law ⁸	Međunarodno pravo	Međunarodno pravo	Međunarodno pravo
	University of Political Science and Law- School of International Law ⁹		Vaduhoplovno i svemirsko pravo	Vazduhoplovno i svemirsko pravo
Finska	University of Lapland- Institute of Air and Space Law-Faculty of Law ¹⁰	/	/	Svemirsko pravo
Francuska	Institute of Law of International Spaces and Telecommunications ¹¹	/	Prostori u međunarodnom pravu	Prostori u međunarodnom pravu
	Institute of Space and Telecommunications Law ¹²		Administrativni poslovi	
Nemačka	Space Law of the University of Cologne ¹³	/	Vazduhoplovno i svemirsko pravo	Vazduhoplovno i svemirsko pravo
Italija	University of Padua ¹⁴	Međunarodno pravo i aktivnosti u svemiru	/	/
Indija	Nalsar University of Law ¹⁵	/	Svemirsko i telekomunikacio no pravo	/
Japan	Keio University- Graduate School of Law ¹⁶	/	Svemirsko pravo	/
Mađarska	Pázmány Péter Catholic University-Faculty of Law and Political Sciences ¹⁷	/	Međunarodno vazduhoplovno pravo	/

⁷ Dostupno na <https://www.mcgill.ca/iasl/institute-air-and-space-law>, posećen 1.10.2015.

⁸ Dostupno na <http://english.bit.edu.cn/academics/SchoolsDepartments/78458.htm>, posećen 10.10.2015.

⁹ Dostupno na <http://www.lawschoolchina.com/llm/>, posećen 11.10.2015.

¹⁰ Dostupno na <https://www.ulapland.fi/InEnglish/Units/Faculty-of-Law/Institutes/Institute-of-Air-and-Space-Law>, posećen 10.10.2015

¹¹ Dostupno na: <http://www.idest-paris.org/fr/programme-du-master-2-droit-des-activit%C3%A9s-spatiales-et-des-t%C3%A9l%C3%A9communications-57>, posećen 10.10.2015.

¹² Dostupno na <http://www.u-psud.fr/en/university/schools/faculty-of-law-economics-and-management.html>, posećen 3.10.2015

¹³ Dostupno na http://www.ilwr.jura.uni-koeln.de/8366.html?&no_cache=1&L=1, posećen 4.10.2015.

¹⁴ Dostupno na <http://www.unipd.it/international-highlights/node/92>, posećen 4.10.2015.

¹⁵ Dostupno na: <https://nalsar.ac.in/other-courses>, posećen, 12.10.2015.

¹⁶ Dostupno na <http://www.keio.ac.jp/en/academics/graduate.html>, posećen 4.10.2015.

¹⁷ Dostupno na <https://jak.ppke.hu/en>, posećen 4.20.2015

Malezija	National University of Malaysia-Faculty of Law ¹⁸	Svemirsko pravo	/	/
Holandija	Leiden University-International Institute of Air and Space Law ¹⁹	Vazduhoplovno i svemirsko pravo	Vzduhoplovno i svemirsko pravo	Vazduhoplovno i svemirsko pravo
Republika Koreja	Korea Aerospace University ²⁰	Vazduhoplovno i svemirsko pravo	Vazduhoplovno i svemirsko pravo	Vazduhoplovno i svemirsko pravo
Rusija	Moscow State Institute of International Relations ²¹	Međunarodno svemirsko pravo	Međunarodno svemirsko pravo	Međunarodno svemirsko pravo
	People's Friendship University of Russia ²²	Međunarodno svemirsko pravo	Međunarodno svemirsko pravo	Međunarodno svemirsko pravo
Tajland	Sripatum University ²³	/	Međunarodno pravo	
Velika Britanija	London Institute of Space Policy and Law ²⁴	/	Svemirsko pravo	Svemirsko pravo
Sjedinjene Američke Države	George Washington University-Space Policy Institute ²⁵	Međunarodno pravo	Međunarodno pravo	Međunarodno pravo
	University of Mississippi-School of Law ²⁶	/	/	Svmirsko pravo
	University of Nebraska College of Law ²⁷		Svemirsko, sajber i telekomunikaciono pravo	Svemirsko, sajber i telekomunikaciono pravo

Tabela broj 1 *Pravni fakulteti na kojima se izučava svemirsko pravo*

Svemirsko pravo izučava se kroz razne module na pravnim fakultetima širom sveta. Posebna pažnja osnovnim akademskim studijama posvećena je izučavanju svemirskog prava na pravnim fakultetima u Maleziji, Holandiji, Koreji i Rusiji, dok se u Australiji, Kini, Italiji i Sjedinjenim Američkim državama izučava kao deo međunarodnog prava. Veću zastupljenost svemirskog prava uočavamo na drugom i trećem stepenu studija.

¹⁸ Dostupno na http://www.ukm.my/fuu/?page_id=24, posećen 10.10.2015.

¹⁹ Dostupno na <http://en.mastersinleiden.nl/programmes/air-and-space-law/en/programme>, 10.10.2015.

²⁰ Dostupno na http://www.kau.ac.kr/english/academics/aca_02.html, posećen 10.10.2015.

²¹ Dostupno na <http://ip.mgimo.ru/bachelor/ba-course-structure/>, 10.10.2015.

²² Dostupno na http://www.rudn.ru/en_new/?pagec=1503, posećen 7. 9.2015.

²³ Dostupno na <http://www.spu.ac.th/en/courses>, posećen, 7.9.2015.

²⁴ Dostupno na <http://www.space-institute.org/>, posećen 7.9.2015.

²⁵ Dostupno na <http://www.law.georgetown.edu/academics/academic-programs/jd-program/curriculumguide/index.cfm>, posećen 25.9.2015

²⁶ Dostupno na <http://www.spacelaw.olemiss.edu/>, posećen 10.10.2015.

²⁷ Dostupno na <http://law.unl.edu/jsd-space-law/>, 21.9.2015.

SVEMIRSKO PRAVO U KURIKULUMIMA STUDIJSKIH PROGRAMA PRAVNIH FAKULTETA

Strukturu nastavnog plana i programa, bez obzira na to o kom se modulu radi, čine osnovni koncepti međunarodnog prava i svemirskog prava. Ovo zbog toga što je termin „svemirsko pravo” najčešće povezan sa pravilima, načelima i standardima međunarodnog prava koji su inkorporirani u međunarodne ugovore i načela kojima se uređuje oblast svemirskog prava i koji su se razvili pod okriljem Ujedinjenih nacija. S obzirom na to da svemirsko pravo usko povezanosa međunarodnim pravom neophodno je da studentisteknu fundamentalna znanja o ulozi međunarodnog prava u očuvanju svemira i korišćenju isključivo u miroljubive svrhe od strane svih država. Korišćenje svemira u miroljubive svrhe je obaveza svih država prema brojnim bilateralnim i multilateralnim ugovorima, ali ovaj termin još uvek nije precizno definisan. Polazi se od pretpostavke da je miroljubivo korišćenje svemira u suprotnosti sa korišćenjem u vojne svrhe pa se u skladu sa tim u svemiru ne može upotrebljavati za testiranje oružja za masovno uništenje, izvođenje vojnih manevara na nebeskim telima niti se mogu postavljati vojne baze (Wolf, 2003).S tim u vezi studenti izučavaju osnovne koncepte međunarodnog prava,karakteristike javnogi privatnog međunarodnog prava i razlike među njima, kao i korelativni odnos međunarodnog i nacionalnog prava. Iz navedenog proizilazi da su 3 osnovna pravna aspekta svemirskog prava: međunarodno javno pravo, međunarodno privatno pravo i nacionalno zakonodavstvo.Pored toga pažnja se posvećuje izučavanju pravnih subjekata međunarodnog prava, upoznavanju sa izvorima međunarodnog prava sa akcentom na Povelju Ujedinjenih nacija i Bečku konvenciju o ugovornom pravu. Običajno međunarodno pravo ima značajnu ulogu kada je u pitanju izučavanje svemirskog prava. Primena običajnog prava konkretno se može ogledati u pristanku zemalja da omoguće slobodan prolaz satelitu koji pripada drugoj državi što je otpočelo lansiranjem prvog satelita Sputnika I. Takođe, studentima se predstavljaju ključni aspekti državnosti kao što su suverenitet i jurisdikcija, kao i njihov značaj u međunarodnom pravu. Sticanje osnovnih znanja iz oblasti međunarodnog prava predstavlja uvod u oblast kojom se bliže uređuju delovanja u svemiru. Nakon što savladaju osnove međunarodnog prava studenti se mogu detaljnije baviti proučavanjem osnovnih principa svemirskog prava.Prema ovim principima svemir je određen kao zajedničkiza celo čovečanstvo i u skladu sa tim nijedna država kao i fizičko lice ne mogu steći pravo svojine ni na jednom njegovom delu. Svemir je određen kao res extra commercium i sve države imaju podjednako pravo na istraživanje, s tim što bi ekonomski razvijene države trebalo da ostvare saradnju sa zemljama u razvoju pružajući im priliku da učestvuju u istraživanju svemira.

Uz osnovne principeset od 5 ugovora, sporazuma i konvencija Ujedinjenih nacija predstavljaju osnovu svemirskog prava i osnovnu građu studentima prilikom izučavanja ove oblasti. Prvi i najznačajniji je Ugovor o načelima koji reguliše delatnosti država u istraživanju i korišćenju kosmosa, uključujući Mesec i druga nebeska tela,od 27. januara 1967. godine. Ovaj Ugovor je osnovni pravni instrument

kojim se uređuje svemirsko pravo i služi kao osnov za ostala 4 ugovora. Ugovorom, svemir je predviđen kao *res communis omnium*, odnosno zajednički za celo čovečanstvo i kao takav ne može biti predmet nacionalnog prisvajanja. Ovakvim određenjem svemira Ujedinjene nacije su odbacile koncept *res nullius* i tako onemogućile prisvajanje svemira od strane pojedinih država i prisvajanje nebeskih tela a samim tim i neprihvatanje prava drugih na svemir. Međutim, razvoj tehnologije i samog svemirskog prava dovode u pitanje načelo neprisvajanja. Ekonomski i tehnološki najrazvijenije države postavljaju pitanje opravdanosti ovog principa pozivajući se na nove okolnosti koje bi uskoro trebalo da omoguće prenošenje industrije u svemir. U vezi sa tim nastale su nove rasprave o imovinskim odnosima u svemiru koje teže ka mogućnosti sticanja prava svojine nad delovima nebeskih tela. Ipak, dok pitanje o mogućnosti sticanja prava svojine ne bude rešeno države se prema ovom ugovoru obavezuju:

- da će istraživanje i korišćenje svemira vršiti u interesu i u korist celog čovečanstva,
- da svemir neće koristiti za postavljanje nuklearnog ili drugog oružja za masovno uništenje,
- da će se Mesec i druga nebeska tela koristiti isključivo u miroljubive svrhe,
- da će biti odgovorne za štetu koju prouzrokuju svojim svemirskim objektima (letilica, satelit) kako u svemiru tako i na zemlji,
- da će štiti svemir od eventualnih zagađenja koja mogu da nastanu zbog njihovog delovanja, odnosno njihovih svemirskih objekata,
- da će pružiti pomoć astronautima koji se nađu u nevolji bilo da su u svemiru bilo da ih je nezgoda snašla u kopnenom, vazdušnom ili vodenom prostoru neke države,
- da će svaki svemirski objekat (satelit, šatl i dr.) koji se prizemlji van teritorije zemlje koja ga je lansirala biti vraćen toj zemlji budući da je pod njenom nadležnošću.

Drugi je Sporazum o spasavanju astronauta, njihovom povratku na Zemlju i vraćanju predmeta izbačenih u vanatmosferski prostor, od 22. aprila 1968. godine. Ovaj sporazum ne uključuje odredbe koje direktno utiču na korišćenje svemira već je baziran na zahtevu da države učine sve što je u njihovoj moći kako bi se astronauti u slučaju kakve nesreće bezbedno vratili na Zemlju kao i da svaki svemirski objekat, koji usled mogućih problema prilikom povratka na zemlju završi na teritoriji bilo koje države, bude vraćen državi pod čijom je nadležnošću.

Treća je Konvencija o međunarodnoj odgovornosti za štetu koju uzrokuju svemirski objekti iz 1972. godine (The „Liability Convention”)²⁸. Ovom Konvencijom obuhvaćene su odredbe za rešavanje sporova usled nastale štete. Konvencija o odgovornosti je prvi i najvažniji mehanizam u vezi sa sporovima koji se odnose na aktivnosti u svemiru. Prema ovoj Konvenciji postoji objektivna odgovornost države za štetu koju je izazvao svemirski objekat pod njenom nadležnošću. U slučaju da je

²⁸Dostupno na http://www.unoosa.org/pdf/gares/ARES_26_2777E.pdf, posećen 20.10.2015.

svemirski objekat pod nadležnošću više država onda su te države solidarno odgovorne za nastalu štetu. Konvencijom je predviđeno da država plati odštetu koju prouzrokuju objekti koje je lansirala u svemir, bez obzira na to da li je šteta nastala na površini zemlje, u vazduhu ili u svemiru.

Konvencija o registrovanju objekata lansiranih u kosmos, od 12. novembra 1974. godine, reguliše pitanja država potpisnica u vezi sa odgovornošću u odnosu na objekte koje lansiraju u svemir. O njima se vodi registar kojim se osigurava potpun i otvoren pristup o detaljnim informacijama svakog objekta lansiranog u svemir (njegove karakteristike, orbita, od koje je države lansiran, s kojim ciljem idr.). Konvencija je nastala u cilju očuvanja svemira i korišćenja u miroljubive svrhe budući da se na osnovu informacija o svemirskim objektima minimizira mogućnost masovnog uništenja u slučaju da je takvo oružje tajno lansirano u svemir. Osim toga, njome se omogućava identifikacija svemirskog objekta te ukoliko je isti uzrokovao kakvu štetu lako se može saznati koja država će se pozvati na odgovornost.

Sporazum kojim se regulišu aktivnosti država na Mesecu i drugim nebeskim telima iz 1979. godine (The „Moon Agreement”)²⁹ kojim je predviđeno da sve države mogu obavljati istraživanja na Mesecu i ostalim nebeskim telima te s tim u vezi mogu da postavljaju svoje svemirske objekte, ljudstvo, svemirske stanice koje će se u te svrhe slobodno kretati po površini meseca i ispod njegove površine s tim što ne smeju da ometaju istraživanja drugih država. Osim toga, postoji zabrana zloupotrebe istraživačkih delatnosti, recimo podizanjem vojnih baza, testiranjem bilo koje vrste oružja ili izvođenjem vojnih manevara s tim što nije zabranjeno da vojska šalje svoje osoblje u svrhe istraživanja.

Izučavanjem osnovnih načela, ugovora, sporazuma i konvencija studenti stiču početna znanja neophodna za razumevanje pravnih principa i pravila koja se odnose na svako delovanje u svemiru. Dakle, upoznaju se sa ključnim konceptima i terminologijom, alii shvataju značaj ugovora Ujedinjenih nacija za regulisanje oblasti svemirskog prava. Osim toga određena pažnja posvećena je izučavanju brojnih bilateralnih i multilateralnih ugovora koji se tiču međunarodne saradnje posebno u oblasti razmene informacija u vezi sa meteorološkim i globalnim klimatskim promenama. Tehnološka dostignuća imaju važnu ulogu kada je u pitanju praćenje promena koje mogu uticati na našu životnu sredinu. Brojni sateliti svakodnevno šalju informacije o promenama koje se dešavaju u zemljinoj orbiti i na osnovu kojih je moguća rana identifikacija potencijalnih prirodnih katastrofa, a države koje poseduju ovakve satelitske sisteme imaju obavezu da tako dobijene informacije proslede svim zemljama (The „Remote Sensing Principles”).³⁰ Osposobljavanje u praktičnoj primeni svemirskog prava obuhvata i nacionalna zakonodavstva kojima je regulisana ova oblast. Nacionalno svemirsko zakonodavstvo razvilo se u onim zemljama koje imaju aktivnosti u svemiru i ima 3 vida: propisi i procedure kojima se rešava pitanje svemira, primena nacionalnog zakonodavstva na delatnosti koje

²⁹ Dostupno na http://www.unoosa.org/pdf/gares/ARES_34_68E.pdf, posećen 11.9.2015.

³⁰ Dostupno na <http://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/principles/remote-sensing-principles.html>, posećen 7.10.2015

pojedine države ostvaruju u svemiru i implementacija međunarodnih ugovora. Izučavanje nacionalnih rešenja ima za cilj da studenti steknu znanja o razlozima zbog kojih pojedine države regulišu ovu oblast unutrašnjim zakonima, na koji način preuzimaju odgovornost i obezbeđuju pravilnu primenu i koje bi posledice nastupile na međunarodnom nivou ukoliko bi došlo do nepoštovanja preuzetih obaveza.

Sagledavajući nastavni plan i program pravnih fakulteta na kojima se izučava svemirsko pravo uviđamo da je ono bazirano na pravilima i principima ostalih grana prava, pre svega međunarodnog, i da se norme koje važe u krivičnom, građanskom, trgovinskom i drugim granama prava mogu primeniti i na potpuno novu oblast kao što je svemirsko pravo.

ZAKLJUČAK

S jedne strane opravdano se može postaviti pitanje uvođenja svemirskog prava u ionako opterećene nastavne programe pravnih fakulteta u Srbiji, dok s druge strane naučna i tehnološka dostignuća idu u prilog mišljenju da nam se budućnost dešava sada i da svemirsko pravo nije deo daleke budućnosti ili da je značajno samo za države koje sprovode istraživanja u svemiru. Ono je deo naše sadašnjosti a ubrzan razvoj tehnologije nužno zahteva obrazovanje pravnika u oblasti svemirskog prava. Dok se u svetu studenti pravnih fakulteta bave pitanjima rešavanja prava svojine u svemiru za naše studente svemirsko pravo je nepoznanica. Svakog dana slušamo o sve manjim resursima na Zemlji što će, usled novih naučnih otkrića, nesumnjivo doprineti da se slobodna tržišna ekonomija preseli u svemir gde su resursi praktično neograničeni. U, ne tako dalekoj budućnosti, to može postati ultima ratio za čovečanstvo kada naši prirodni resursi budu drastično umanjeni ili čak iscrpljeni. U toj situaciji biće nam potrebni pravници koji su sposobni da rešavaju kompleksne probleme iz oblasti svemirskog prava. Osim toga, nametnuće se potreba za ugrađivanjem svemirskog prava u naše nacionalno zakonodavstvo a ukoliko želimo da buduće svemirsko zakonodavstvo bude funkcionalno, da ga izgrade pravници koji najbolje poznaju našu zemlju, naše pozitivne propise kao i oblast svemirskog prava, onda bi svakako trebalo da otpočnemo njihovo obrazovanje. Stoga smatramo da bi se na osnovnim akademskim studijama mogle izučavati osnove svemirskog prava u okviru predmeta Međunarodno pravo, dok bi na master i doktorskim studijama svemirsko pravo moglo biti uvršteno kao izborni predmet, ili se izučavati kroz međunarodno pravo u nešto širem obimu.

LITERATURA

1. Konvencija o registrovanju objekata lansiranih u kosmos, od 12. novembra 1974. godine
2. Sporazum o spasavanju astronauta, povratku astronauta i vraćanju predmeta izbačenih u vanatmosferski prostor, od 22. aprila 1968. godine

3. Ugovor o načelima koja uređuju delatnosti država na istraživanju i iskorišćavanju kosmosa, uključujući Mesec i druga nebeska tela, od 27. januara 1967. Godine
4. Wolf, J.M (2003) "Peaceful uses" of outer space has permitted its militarization- does it also mean its weaponization. Disarmament Forum, str. 5-15. Dostupno na:<http://unidir.org/files/publications/pdfs/making-space-for-security-en-346.pdf>, posećen 20.10.2015.
5. <http://www.indae.com.ar/index.php>
6. <http://www.ub.edu.ar/studies.php>
7. <http://ils.univie.ac.at/>
8. <https://law.anu.edu.au/study/master-laws-llm-international-law>
9. http://www.westernsydney.edu.au/law/school_of_law/llm_int_gov
10. <http://www.law.ugent.be/llm/llm-international-and-european-law>
11. <https://www.mcgill.ca/iasl/institute-air-and-space-law>
12. <http://english.bit.edu.cn/academics/SchoolsDepartments/78458.htm>
13. <http://www.lawschoolchina.com/llm/>
14. <https://www.ulapland.fi/InEnglish/Units/Faculty-of-Law/Institutes/Institute-of-Air-and-Space-Law>
15. <http://www.u-psud.fr/en/university/schools/faculty-of-law-economics-and-management.html>
16. http://www.ilwr.jura.uni-koeln.de/8366.html?&no_cache=1&L=1
17. <http://www.unipd.it/international-highlights/node/92>
18. <http://www.keio.ac.jp/en/academics/graduate.html>
19. <https://jak.ppke.hu/en>
20. http://www.ukm.my/fuu/?page_id=24
21. <http://en.mastersinleiden.nl/>
22. http://www.kau.ac.kr/english/academics/aca_02.html
23. <http://ip.mgimo.ru/bachelor/ba-course-structure/>
24. http://www.rudn.ru/en_new/?pagec=1503
25. <http://www.spu.ac.th/en/courses>
26. <http://www.space-institute.org/>
27. <http://www.law.georgetown.edu/academics/academic-programs/jd-program/curriculumguide/index.cfm>
28. <http://www.spacelaw.olemiss.edu/>
29. <http://law.unl.edu/jsd-space-law>
30. http://www.unoosa.org/pdf/gares/ARES_34_68E.pdf
31. http://www.unoosa.org/pdf/gares/ARES_26_2777E.pdf
32. <http://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/principles/remotesensing-principles.html>

LAW OF OUTER SPACE IN LAW FACULTIES' STUDY PROGRAM

MSc Jelena Rakić
MSc Maja Ilić
Julijana Miljković

Abstract

Even though the concept of the law of outer space appeared at the beginning of the 20th century, the interest in this subject and its research becomes significant after World War II. Sudden development of technology, and launching of the first satellite into the space, as well as the landing of the first man onto the Moon, opened questions about allowed and forbidden activities in space. Parallel with development of technology, peoples' awareness of space as the commonweal, as well as the unlimited resource evolved, in a way that required legal regulation of its research and exploitation. Today law of the outer space is subjected to rapid development, incorporated into numerous national legislation, and included into curriculum of law faculties worldwide. While law of the outer space gains its importance and significance in Serbia and nearby regions, little is known about it, which is probably the consequence of ignorance of the importance of space for our everyday life. This work is therefore an attempt to make scientific and wider publicity familiar with this branch of law and perhaps encourage the law faculties to include the law of outer space into their curriculum.

Key words: law, space law, international law, study program, law faculties

Article history:

Received: 05. 11. 2016.

Accepted: 15. 2. 2017.